

Statsbudsjettet 2002

Forskning og høyere utdanning i budsjettproposisjonen for 2002

Vekst for forskning generelt, men regjeringen Bondevik kutter kraftig i bevilgningene til næringsrettet FoU. Universiteter og høyskoler styrkes for reform og omstilling

Tilleggsproposisjonen fra regjeringen Bondevik medfører flere viktige endringer i forslaget til forskningsbudsjett for 2002:

- *Forskning ville i det budsjettforslag som regjeringen Stoltenberg la fram for 2002 fått en vekst i forhold til saldert budsjett 2001 på 1,3 mrd kr, tilsvarende vel 12 prosent. Regjeringen Bondevik har i sin tilleggsproposisjon foretatt et kutt i forhold til dette med om lag 200 mill kr, som gir en samlet vekst på vel 10 prosent. Med en anslått prisstigning på 1,5 prosent og årslønnsvekst på 4 ¹/₄ prosent, gir dette fortsatt en betydelig realvekst i de samlede forskningsbevilgningene.*
- *Den totale veksten ligger i overkant av vekstmålet pr år for offentlige forskningsbevilgninger som er fastsatt i opptrappingsplanen for å bringe norsk FoU-innsats opp på OECD-gjennomsnittet innen 2005. Oppdaterte beregninger av vekstbehovet for de tre gjenværende år av vekstmålsperioden viser likevel at dette likevel ligger godt under det gjennomsnitt som kreves for at målet skal kunne nås.*
- *Begge regjeringer stiller seg bak forslaget om å innføre ny incentivordning for privat FoU basert på fradrag i skatt for FoU-utgifter. Den tilskuddsordning (FUNN) som med samme formål ble etablert i 2001 nedlegges. Regjeringen Bondevik foreslår at flere bedrifter omfattes av ordningen enn det regjeringen Stoltenberg foreslo, men foretar samtidig et kraftig kutt i de direkte bevilgningene til næringsrettet FoU med i alt om lag 200 mill kr.*
- *Kapitalen i forskningsfondet blir etter regjeringens Bondeviks forslag utvidet med i alt 3 mrd kr, som er 2 mrd mer enn det Stoltenberg-regjeringen foreslo. Avkastningen av forskningsfondet vil i 2002 bli fordelt med 1/3 til universitetene og høyskolene, og 2/3 til Forskningsrådet.*
- *Regjeringen Bondevik avviser regjeringen Stoltenbergs forslag om å innlemme Bioteknologinemnda i det nye sosial- og helsedirektoratet, og ønsker at Arbeidsforskningsinstituttet omdannes til aksjeselskap, ikke stiftelse som Stoltenberg-regjeringen foreslo.*

Sentrale punkter er i all hovedsak uendret med Bondevik-regjeringens tilleggsproposisjon:

- *De høyere utdanningsinstitusjonene styrkes budsjettmessig for reform og omstilling gjennom særskilte bevilgninger med i alt 290 mill kr, som er 120 mill mer enn tilsvarende bevilgninger i 2001 inkludert tilleggsbevilgninger i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2001.*
- *Det blir en netto reduksjon i antall studieplasser i høyere utdanning med om lag 2900, som tilsvarer et kutt i bevilgningen på om lag 175 mill kr. Reduksjonen tas i første rekke ved universitetenes allmennfakulteter.*
- *Forskning finansiert over U&H-institusjonenes grunnbudsjetter styrkes, særlig gjennom en bevilgning på 175 mill kr til utstyr og rekruttering dekket av forskningsfondets avkastning, og strategiske forskningsbevilgninger med i alt 72 mill kr. Det opprettes ti nye professorater øremerket kvinner.*
- *Blant de etablerte prioriterte temaområdene i forskningen får særlig marin forskning betydelig vekst, bl.a. ved byggebevilgning til forskningsfartøyet "G.O. Sars" og satsing på oppdrett av torsk. Det etableres en ny stor satsing på bioteknologi med en bevilgning på 100 mill kr til funksjonell genomforskning (FUGE).*

Vekst i forskningsbevilgningene

Regjeringen Stoltenbergs forslag i St. prp. 1 (2001 – 2002) til forskningsbudsjett for 2002 ville gitt en nominell vekst på mer enn 1,3 milliarder kroner, eller 12 prosent i forhold til saldert budsjett for 2001.¹ Regjeringen Bondeviks forslag i St.prp. nr 1 Tillegg nr 4 (2001-2002) innebærer et kutt i forhold til dette med om lag 200 mill kr, alt knyttet til bevilgninger til næringsrettet FoU over Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Det bringer veksten ned i 1,1 mrd kr, eller vel 10 prosent. En stor del av den samlede økningen er knyttet til nytt fiskeriforskningsfartøy, høyere byggebevilgninger til universitetene over Administrasjons- og arbeidsdepartementet (AAD) (bygg utenfor husleieordningen) og økt bevilgning til universitets- og høyskole delen av RiT 2000 over kap. 281. Holdes bevilgninger til bygg og fartøy utenfor, øker FoU-bevilgningen i Bondevik-regjeringens forslag med vel 6,5 prosent sammenliknet med vedtatt budsjett 2001. Eksklusive bevilgningene til bygg var veksten til sammenlikning på 7 prosent fra 2000 til 2001.

Regjeringen Bondevik foreslår at forskningsfondets kapital utvides i 2002 med 3 nye mrd, 2 mrd i tillegg til det regjeringen Stoltenberg foreslo. Siden dette i første rekke vil komme langsiktig, grunnleggende forskning til gode – innenfor og utenfor de prioriterte temaområdene, er det rimelig å tolke dette og kuttet i bevilgningene til næringsrettet FoU i kombinasjon som uttrykk for et markant forskningspolitisk linjeskifte.

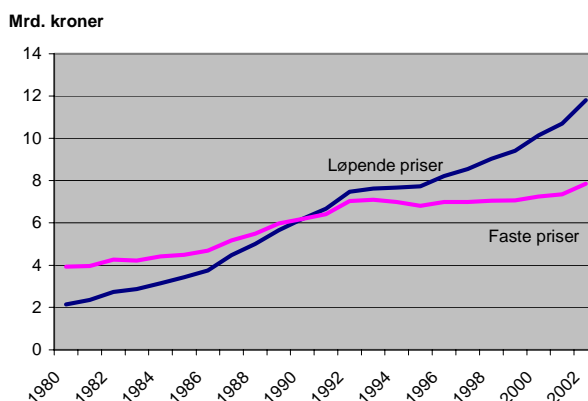
Budsjettforslaget for 2002 omfatter også en kapitalbevilgning på 200 mill kr til etablering av Niels Henrik Abels minnefond. Forslaget står uendret i regjeringen Bondeviks tilleggsproposisjon. Kun avkastningen av fondene inngår i forskningsbudsjettet. For forskningsfondets del vil avkastningen for 2002 komme opp i hele 525 mill kr, mens avkastningen fra Abels minnefond først får betydning for forskningsbudsjettet fra 2003.

Regjeringen Bondevik anslår en økning i konsumprisindeksen i 2002 på 1,5 prosent (2½ prosent

¹ Tallene er hentet fra tabell på side 17 i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets (KUF) budsjettproposisjon. Vi baserer oss i denne rapporten på Regjeringens egne anslag over bevilgningene til forskning. Framstillingen i rapporten følger den departementsstrukturen som gjelder fram til 1.1.2002.

korrigeret for avgifter og energipris), og en årslønnsvekst på 4¼ prosent. Lønn utgjør den største utgiftsposten i forskningssektoren, og kostnadsveksten i forskningssektoren blir gjerne høyere enn gjennomsnittet.

En god del av veksten i driftsbevilgningene skyldes tekniske forhold knyttet til beregningen av størrelsen av de norske kontingentene for deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid, en vekst som altså ikke automatisk tilflytter norsk forskning. Dette omfatter i første rekke en samlet økning på om lag 100 mill kr i kontingentene til CERN og EUs rammeprogram for forskning. P.g.a. utilstrekkelig informasjon i proposisjonen om kompensasjonsordningen for moms på oppdragsforskning er det ikke foretatt noen vurdering av i hvilken grad momsreformen eventuelt virker inn på forskningsbudsjettet.

Figur 1. Anslåtte FoU-bevilgninger over statsbudsjettet 1980-2002 (2002: regjeringen Bondeviks forslag) uten oppdrag, i løpende og faste 1990-priser. Kilde: NIFU, St.prp. nr.1(2001-2002), St.prp. nr.1 Tillegg nr 4 (2001-2002).

... men vekstmålet krever ytterligere vekst

Det er bred politisk enighet om at norsk forskning skal styrkes, slik at norsk FoU-innsats innen 2005 skal ligge på gjennomsnittlig OECD-nivå, målt i FoU-innsatsens andel av brutto nasjonalprodukt (BNP). Dette mål ble senest stadfestet og konkretisert i forbindelse med behandlingen av Regjeringens opptrappingsplan for forskningsbevilgningene i St.prp. 84 (2000-2001). Det ble her presisert at målet skal nås innen 2005, og at dette innebærer en årlig vekst i de offentlige forskningsbevilgninger på om lag 1 mrd kr. Til grunn for disse beregningene lå bl.a. uendret BNP-andel i OECD fram til 2005, en jevn BNP-utvikling i perioden og en fordeling av veksten

mellom offentlige og private kilder i forholdet 40/60.

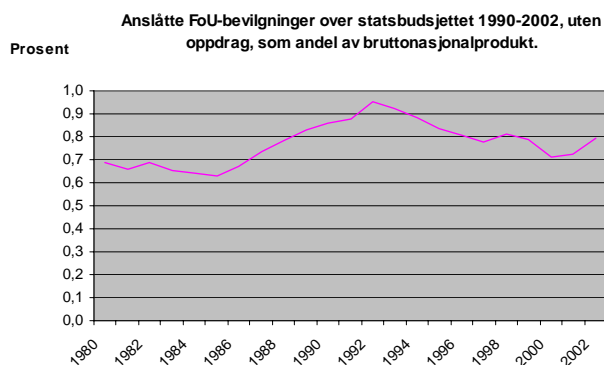
Til tross for kuttet har altså *regjeringen Bondeviks* budsjettforslag en vekst som ligger over den vekst som opptrappingsplanen fastsatte. Vekstmålet er imidlertid sterkt bevegelig, slik det også understrekes i opptrappingsplanen. Vurderingen av i hvilken grad de årlige forskningsbevilgninger over statsbudsjettet bidrar til å nå målet, må derfor bygge på usikre anslag og skjønnsmessig fastsatte forutsetninger. Disse må kontinuerlig revideres etter hvert som mer oppdatert informasjon blir tilgjengelig. Vurderinger av måloppfyllelsen vil være beheftet med stor usikkerhet helt fram til 2007, da FoU-statistikkens tall for 2005 foreligger.

NIFU har justert sine anslag av dekningsbidraget av det framlagte budsjettforslag ut fra bl.a. oppdaterte opplysninger om FoU-andelen av BNP for 1999 for OECD-gjennomsnittet (2,21) og Norge (1,70), samt ut fra de anslag som er gitt i de to proposisjonene om BNP- og prisutvikling for 2002 og de påfølgende år. Dersom OECD-gjennomsnittet for FoU-andelen av BNP er den samme i 2005 som i 1999, og den årlige kostnadsveksten i perioden settes på nivå med den prisvekst som er anslått for 2002 (1,5 prosent), vil den samlede norske FoU-innsats i 2005 måtte ligge i underkant av 37 mrd kroner for å ligge på OECD-gjennomsnittet. Ut fra forutsetningen om at de offentlige kilder skal dekke 2/5 av veksten i forhold til utgangsnivået ved starten av vekstmålsperioden (1.1.2001), betyr dette at de offentlige forskningsbevilgninger vil måtte ha en årlig nominell vekst i hvert av de fem årene vekstmålet gjelder på vel 1,2 mrd kroner. Bevilgningene i vedtatt statsbudsjett for 2001 var ca 550 mill kr høyere enn i 2000, og det framlagte forslag fra *regjeringen Bondevik* for 2002 vil altså gi en vekst på 1,1 mrd kr dersom det vedtas. Samlet gir dette et etterslep på vel 0,7 mrd kr i forhold til en lik fordeling av veksten på alle år. For at dette etterslep skal kunne tas inn må den nominelle veksten i hvert av de tre gjenstående år anslagsvis være på nesten 1,5 mrd kr.

En av de sentrale forutsetningene i opptrappingsplanen for å oppfylle vekstmålet slik det er tallfestet er imidlertid at veksten skal fordeles mellom offentlige og private kilder med hhv 2/5 og 3/5. Alle partier unntatt Arbeiderpartiet uttrykte skepsis til denne forutsetningen i sine merknader til opptrappingsplanen i Innst. S. Nr.

325 (2000-2001). Hervik-utvalget ble bedt om å foreslå støtte- og incentivordninger som bl.a. skulle bidra til å øke den private FoU-innsatsen. Politisk uenighet har forsinket innføringen av den skattefradragssystemet som var dette utvalgets hovedforslag. Den kommer på plass fra 2002, som en følge av at *regjeringen Stoltenberg* i St.prp. 1 (2002-2002) fulgte opp det pålegg Stortinget ga på dette punkt i forbindelse med sin behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2001. Forslaget innebærer også at FUNN-ordningen (jf senere) blir nedlagt, et halvt år etter at den trådte i kraft. Selv i *regjeringen Stoltenbergs* budsjettforslag for 2002 ville dette ha ført til forsinket effekt av de offentlige incentivordningene, siden den antatte realeffekt av den nye skattefradragssystemet i 2002 ville være begrenset til de om lag 35 mill kr som var det bokførte provenytab i regjeringens budsjettforslag for 2002. Den totale effekt av ordningen, beregnet som en faktor av et fullt provenytab på 400 mill kr på årsbasis, ville, som det heter i St.prp. nr 1 (2001-2002), først komme ”på noe sikt, når virksomhetene har tilpasset seg ordningen”.

Regjeringen Bondevik støtter hovedtrekkene i det foreslåtte opplegg for skattefradragssystemet, herunder også at FUNN-ordningen nedlegges, men mener at ”vilkårene knyttet til bedriftsstørrelse [er] for snevre i Stoltenberg-regjeringens forslag”. *Regjeringen Bondeviks* forslag til utvidelse av rammen for hvilke bedrifter ordningen skal omfatte (se senere), fører til at den bokførte effekt av skattefradragssystemet for 2002 øker fra 35 mill til 45 mill kr, og det fulle provenytab pr. år fra 400 til 510 mill kr. Men *regjeringen Bondevik* foreslår i tillegg et kutt i de direkte næringsrettede FoU-bevilgninger med i alt om lag 200 mill kr, tilsvarende den bevilgning til FUNN-ordningen i 2001 som bidro til at det ble en betydelig vekst i næringsrettet FoU for inneværende år. I og med at de direkte bevilgninger til næringsrettet FoU også antas å ha en stimulerende effekt på privat FoU, vil den samlede stimuleringsffekt av *Bondevik-regjeringens* forslag kunne bli vesentlig lavere enn i 2001. Den reduserte stimuleringsffekten i 2002 i forhold til 2001 må altså kompenseres ved en tilsvarende brattere vekstkurve i privat finansiert FoU i løpet av de gjenstående tre år av vekstperioden. Det gjenstår å se om effektene av den utvidede skattefradragssystemet som *regjeringen Bondevik* foreslår vil være sterke nok til å oppnå det.

Figur 2. Anslåtte FoU-bevilgninger over statsbudsjettet 1980-2002 (2002: regjeringen Bondeviks forslag) uten oppdrag, som andel av bruttonasjonalprodukt. Kilde: NIFU, St.prp.nr 1 (2001-2002), St.prp. nr.1 Tillegg 4 (2001-2002).

***

Økte bevilgninger til reform og omstilling ved universiteter og høyskoler

Reform og omstilling

Det lanseres en del nye tiltak på budsjettet i forbindelse med innføringen av Kvalitetsreformen i høyere utdanning. I St. meld. nr. 27 (2000-2001) foreslås strukturelle endringer som skal øke de høyere utdanningsinstitusjonenes evne til omstilling og til å utvikle kvalitet i undervisning og forskning. Som ledd i forberedelsene til Kvalitetsreformen foreslås det i årets budsjett bevilget i alt 290 millioner kroner til de høyere utdanningsinstitusjonene. 170 millioner av disse skal gå til omlegging av planlagte studieløp, omlegging til ny gradsstruktur, kostnader i forbindelse med økt semesterlengde, styrket seminarundervisning, arbeid med å ta i bruk nye evalueringsformer og til generell heving av kvaliteten på studietilbudene. Midlene fordeles med 100 millioner til universitetene og 70 millioner til de vitenskapelige og statlige høyskolene.

De øvrige 120 mill kr er en særskilt bevilgning til omstilling på 120 mill. kr som dels skal videreføre omstillingsprosessene som institusjonene alt har igangsatt, og dels brukes i forbindelse med innføringen av kvalitetsreformen. Dette svarer til den bevilgning til omstillingstiltak som ble gitt i

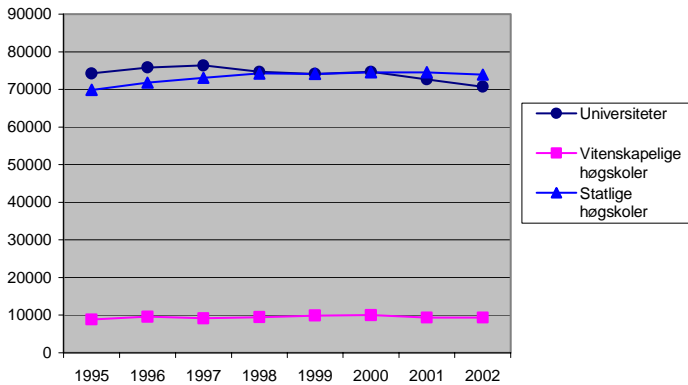
saldert budsjett for 2001, etter at Stortinget tilleggsbevilget 100 mill kr til omstilling ved universitetene ut over den daværende regjeringens opprinnelige forslag (20 mill til høyskolene). Den samlede bevilgning til omstilling kom i 2001 imidlertid opp på 170 mill etter at Stortinget senere tilleggsbevilget 50 mill kr i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett.

Færre studieplasser, særlig ved universitetene

I forlengelse av reduksjonen på 2900 studieplasser i fjorårets budsjett, foreslår regjeringen i år en netto reduksjon på 2948 studieplasser, tatt fra områder med svikt i søkningen. Ut fra gjeldende budsjetteringsmodell innebærer dette en budsjettmessig reduksjon for 2002 med minst 175 mill kr, ettersom bevilgningen reduseres med 30 000 kr pr studieplass det året reduksjonen skjer og 30 000 kr pr studieplass året etter. Det innebærer at reduksjonen i antall studieplasser i 2001 (om lag 2900 plasser netto), får budsjettmessig virkning også i 2002.

Hvilke fagområder og læresteder vil merke årets reduksjon i særlig grad? Studentmåltallene for 2002 viser at særlig universitetene får reduksjon i antall studenter sammenlignet med fjorårets budsjett. Samlet nedgang i universitetenes studentmåltall er på om lag 3000 studieplasser i 2002. Regjeringen forutsetter at reduksjonen i studieplasser blir fordelt på allmenfakultetene. Ved Universitetet i Oslo blir det en netto reduksjon på 1115 studieplasser. I dette ligger en økning i studentmåltallet ved det medisinske fakultet på 71 prosent (fra 1 490 til 2 100). Ved Universitetet i Bergen blir studentmåltallet justert ned med en netto reduksjon på 445 studieplasser. Ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet er nettoreduksjonen i studentmåltallet på 337 studieplasser. Ved Universitetet i Tromsø reduseres studentmåltallet med netto 255 studieplasser. Reduksjonen tas her ut ved examen philosophicum.

Ved de statlige høyskolene er det særlig vernepleierutdanningen, førskolelærerutdanningen, ingeniør- og maritim utdanning som får reduserte studentmåltall. Helsefag og IKT-utdanning får økte måltall ved de statlige høyskolene. De statlige høyskolene får en netto reduksjon på 1057 studieplasser.

Figur 3. Studieplasser i universitets- og høyskolesektoren i perioden 1995 – 2002. Kilder: SSB, St.prp. nr 1 (2001-2002)

Forskning over institusjonsbudsjettene styrkes

Arbeidet for omstilling og styrking av rammene for forskning ved universiteter og høyskoler var ikke tema i stortingsmeldingen om kvalitetsreformen, men er en sentral del av Regjeringens forskningspolitikk (jf senere). I tilknytning til Regjeringens opptrappingsplan for forskningsbevilgningene (Innst.S. nr 325 (2000-2001)) foreslås det at bevilgningene til forskning ved lærestedene økes med i alt 350 millioner i forhold til saldert budsjett for 2001. I denne potten ligger midler til rekruttering, utstyr, kvinneprofessorater og strategisk forskning.

Over den andel av fondsavkastningen som bevilges over universitetenes og høyskolenes budsjetter, i alt 175 mill kr, er 75 mill kr øremerket rekruttering og de resterende 100 mill kr øremerket vitenskapelig utstyr.

Rekrutteringsdelen går til å finansiere 158 nye stipendiatstillinger. Rekrutteringsbevilgningene til institusjonene i 2002 omfatter dessuten en særskilt bevilgning på 100 millioner til helårseffekten av de stipendiatstillinger og postdoktorstillinger som ble opprettet med en tilleggsbevilgning i Stortinget i forbindelse i revidert nasjonalbudsjett for 2001. Det er også gitt bevilgninger for å dekke helårsvirkningen av 20 nye professorater som ble opprettet i budsjettet i 2001.

Ut over fondsavkastningen på 100 mill kr gis det også 25 millioner i videreførte, særskilte bevilgninger til utstyr ved universitetene i 2001.

En særskilt bevilgning på 72 millioner foreslås øremerket strategisk prioritert forskning ved universiteter og høyskoler, hvorav 57 millioner er

fordelt til universiteter og vitenskapelige høyskoler. Midlene skal gå til satsingsområdene for forskning (se nedenfor), inkl funksjonell genomforskning (FUGE). Regjeringen foreslår at det innenfor rammen av disse 57 millionene etableres en forskerlinje ved de medisinske fakultetene på universitetene. Linjen opprettes med 20 plasser i Oslo, 15 i Bergen, tolv i Trondheim og seks ved Universitetet i Tromsø. I forslaget forutsettes det at videre oppbygging av linjene finansieres innenfor allerede forslåtte bevilgninger til forskning ved universitetene. Under den strategiske forskningsbevilgningen opprettes dessuten et forskningsprogram for statlige høyskoler på 15 mill kr.

Nytt finansieringssystem innføres fra 2003

Proposisjonen for 2002 legger fram forslag til det nye finansieringssystemet for universiteter og høyskoler som har vært varslet. Systemet skal bl.a. sikre stabile vilkår for den langsiktige forskningsvirksomheten. Det får ikke budsjettvirkninger før fra 2003, og budsjetteringen i budsjettproposisjonen for 2002 skjer i samsvar med nåværende ordning. Den nåværende finansieringsmodellen for høyere utdanning har bygd på "et kombinert system med grunnbevilgninger og måltall for aktiviteten ved lærestedene" (NOU 2000:14:43). Tildelingen til de statlige utdanningsinstitusjonene har fulgt rammefordelingsprinsippet. Kostnadsbæreren i dette systemet, også for forskningsvirksomheten, har vært studentene. Dette har blant annet ført til reduserte bevilgninger til lærestedene i perioder med synkende studentkull. Et mål med nytt finansieringssystem er å vektlegge resultater i bevilgningssammenheng. Disse forslagene presiseres i St.prp.nr.1 (2001-2002).

Målsettingene med det nye finansieringssystemet er å:

- "premiere institusjonar som er prega av kvalitet, og som får studentane til å lukkast i sine studieløp,
- stimulere til raskare omstilling av kapasitet og oppretting av nye studietilbod for å tilpasse studieprofilen til endring i studieønskje eller i behova samfunnet har for arbeidskraft,
- stimulere til forskning av høg kvalitet og oppmode institusjonane til å utvikle egne profilerte forskingsstrategiar,
- stimulere institusjonane til å gå inn i nært samarbeid med samfunns- og arbeidsliv,
- ta omsyn til at universitet og høyskolar skal drive langsiktig kunnskapsutvikling og kunn-

skapsforvaltning av høg kvalitet innanfor eit breitt spekter av fagtilbod,

- ta omsyn til mindre høgskolar i distrikta,
- gi institusjonane høve til å planleggje verksemda og til planmessig gjennomføring av omstillingsprosessar ved endring i aktivitetsnivå” (St.prp.nr. 1 (2001-2002):150-151).

Finansieringssystemet skal således ivareta en rekke hensyn. Det foreslåtte finansieringssystemet for høyere utdanning (St.prp.nr.1 (2001-2002)) har tre hovedkomponenter: en basiskomponent, en undervisningskomponent, og en forskningskomponent. For utgangsåret 2002 vil basiskomponenten ha et gjennomsnitt på om lag 60 prosent, undervisningskomponenten 25 prosent, og forskningskomponenten 15 prosent av budsjetttrammen. Det nye finansieringssystemet skiller således mellom basisbevilgning og bevilgning på grunnlag av oppnådde resultater. Det nye systemet foretar en dreining fra fokus på innsatsfaktorer og over mot resultater. Systemet skiller også mellom resultater fra forskning og resultater fra undervisning.

Basiskomponenten skal bevilges som en ramme uten nærmere spesifikasjoner for å øke friheten til institusjonene.

Undervisningskomponenten i det nye finansieringssystemet følger opp mål- og resultatstyringsreformene ved universitetene og høgskolene, og utgjør den resultatbaserte studentbevilgningen (RSB). I gjennomsnitt for sektoren vil undervisningskomponenten utgjøre en fjerdedel av de totale bevilgningene. Undervisningskomponenten vekter ulike studier forskjellig.

Forskningskomponenten er delt i to delkomponenter: A) Objektive kriterium knyttet til FoU (insentivbasert forskningsbevilgning - IFB), og B) vurdering av kvalitet og strategiske forskningshensyn (strategisk forskningsbevilgning - SFB). IFB vil utgjøre omlag 10 prosent av budsjett-rammen for universiteter og vitenskapelige høyskoler, og 5 prosent for statlige høyskoler. Den strategiske forskningsbevilgningen (SFB) vil bli basert på kvaliteten i forskningen og antall rekrutteringstillinger.

Studiefinansieringen - uendret stipendandel

Studiefinansieringen skulle i hht. *regjeringen Stoltenbergs* budsjettforslag styrkes vesentlig for å gjenreise heltidsstudenten. Med en økning på ca. 1000 kroner per måned ville stipendandelen bli på 39 prosent, betydelig mer enn Aamodt-utvalgets forslag til forbedringer av utdanningsstøtten (NOU 1999: 33). Forslaget var imidlertid koplet

til en konverteringsordning, som innebærer at stønaden utbetales som lån, men konverteres til stipend etter hvert som studiene gjennomføres. *Regjeringen Bondevik* mener en konverteringsordning først bør innføres når kvalitetsreformen er gjennomført og trekker forslaget tilbake. Selv foreslår *regjeringen Bondevik* at satsene oppjusteres med 1000 kr pr mnd og at stipendandelen på 30 prosent videreføres for 2002.

***

Betydelig vekst til grunnleggende forskning og marin forskning, kraftig reduksjon for næringsrettet forskning

Styrking av langsiktig, grunnleggende forskning

I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr 39 (1998-1999) *Forskning ved et tidsskille* ba Stortinget ”Regjeringen legge til rette for at det blir en vesentlig vekst i grunnforskningsmidlene til universiteter og høgskoler.” Innst. S. Nr 110 (1999-2000) presiserte dette ytterligere i retning av at ”bevilgninger til grunnforskning og forskerutdanning i større grad bør inngå i institusjonenes grunnbevilgning”. Denne prioriteringen av institusjonsbudsjettene som kanal for de økte forskningsbevilgningene innfris denne gang i stor grad, bl.a. gjennom flere særskilte forskningsbevilgninger til universiteter og høgskoler, og ved at 1/3 av avkastningen av forskningsfondet gis direkte over disse institusjonenes budsjettkapitler.

Kraftig vekst i KUFs forskningsbevilgninger

KUFs samlede bevilgninger til forskning øker nominelt fra 2001 til 2002 med mer enn 700 mill kr, som utgjør en vekst på om lag 15 prosent. I dette ligger en økning i avkastningen av forskningsfondet med 322 mill kr., til i alt 525 mill. kr. Andre poster som bidrar til den store økningen i KUFs forskningsbevilgninger er bevilgninger ut over fondsavkastningen til rekruttering og strategisk forskningsbevilgninger til U&H-institusjonene (se nedenfor).

Den raskt økende fondsavkastningen spiller altså en sentral rolle i forslaget til forskningsbudsjett. Det foreslås at avkastningen av fondet heretter fordeles med 2/3 over Forskningsrådets budsjett og 1/3 over universitetenes og høgskolenes grunnbudsjetter. Den tredjedel som i 2002 foreslås kanalisert over U&H-institusjonenes grunnbudsjetter er øremerket vitenskapelig utstyr og rekruttering (se nedenfor). Bevilgninger til dette

ble tidligere gitt over felleskapitlet for universiteter og høyskoler. Rammene er likevel betydelig utvidet i forhold til tidligere bevilgninger til dette, særlig gjelder det vitenskapelig utstyr. Praksis fra tidligere år med å samordne bruken av avkastningen med de øvrige forskningsbevilgninger over statsbudsjettet fortsetter altså, samtidig som den høye avkastningen er med på å skape rom for økt satsing og nye tiltak.

Dette gjelder ikke minst den del av avkastningen som fordeles av Forskningsrådet. Denne skal i 2002 bl.a. gå til startbevilgninger til 5-10 nye sentra for fremragende forskning som vil bli opprettet i løpet av 2002.

Regjeringen Stoltenberg foreslo en utvidelse av fondets kapital med én ny mrd, til 11 milliarder kr. *Regjeringen Bondevik* foreslår at fondet tilføres ytterligere to milliarder kr, slik at det i alt får en kapital på 13 mrd kr. Det gjenstår da kun 2 mrd for å oppfylle målet i opptrappingsplanen om at fondet skal ha en kapital på 15 mrd innen utgangen av 2005.

Niels Henrik Abels minnefond

Regjeringen har funnet plass til en bevilgning på hele 200 mill kr til etablering av Niels Henrik Abels minnefond. Fondets formål er å dele ut en internasjonal matematikkpris, og på den måten, som det heter, stimulere til økt kvalitet i den matematiske forskningen. Bevilgningen er endog betydelig høyere enn initiativtakernes forslag, som (i følge Aftenposten, 28.5.2001) var på 150 mill kr. Beløpet er en kapitalbevilgning som utgiftføres fullt ut som en bevilgning i statsbudsjettet for 2002, men på tilsvarende måte som for forskningsfondet er det bare avkastningen av fondet som skal godskrives det beregnede FoU-budsjett. Den årlige avkastningen, som vil kunne bli så høy som 15 mill kr, skal "gå til å dekke prisbeløpet, seremonien i samband med prisutdelinga samt ulike stipend og aktiviteter retta mot unge matematikarar." En formulering om at fondet også skal bidra til å "stimulere til auka rekruttering i matematikk og naturvitenskap" synes å gi en viss åpning for at fondets generøse avkastning også skal kunne benyttes til tiltak i forhold til de interesse- og rekrutteringsproblemen som en står overfor innenfor realfag, matematikk og teknologi mer generelt.

Rekrutteringsmålet oppfylt

Stortinget fastsatte i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr 39 (1998-1999) at "veksten i antall rekrutteringsstillinger i en femårsperiode skal være minst 150 de første to årene og heves til minst 200 de neste tre årene". Det ble gjennom budsjettproposisjonen for 2001 gitt en bevilgning til 100 nye stipendiatstillinger. I tillegg ble det gitt midler til 40 nye post doc-stipend og 20 nye professorater, begge øremerket kvinner. I forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2001 tilleggsbevilget Stortinget 50 mill til opprettelse av ytterligere 158 stipendiat- og 46 postdoktorstillinger. For 2002 gis det en økning i bevilgningen til rekruttering tilsvarende helårsvirkningen av disse stillingene. I tillegg bevilges det 75 mill kr til nye 158 nye stipendiatstillinger over den del av fondsavkastningen som kanaliseres over institusjonenes budsjetter. For de nye rekrutteringsstillinger fra 2002 er nye, høyere satser lagt til grunn, slik Stortinget ba om i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2001. Det innebærer bl.a. en relativ styrking av institusjonenes grunnbudsjetter i forhold til Forskningsrådet. Departementet varsler en gjennomgang av rekrutteringssituasjonen, på bakgrunn av den kraftige veksten i forskningsinnsatsen som er planlagt de kommende årene.

Vitenskapelig utstyr styrkes kraftig

Bevilgningene til vitenskapelig utstyr blir i 2002 særlig styrket gjennom en øremerket bevilgning på 100 mill kr av den del av fondsavkastningen som kanaliseres til universitetene. I tillegg videreføres en bevilgning til vitenskapelig utstyr på 25 mill kr som i 2001 var bevilget over U&H-institusjonenes felleskapittel, og 20 mill kr av KUFs bevilgning til Forskningsrådet er øremerket vitenskapelig utstyr, fordelt av rådets særskilte utstysutvalg. Til sammenlikning var KUFs øremerkede bevilgning til vitenskapelig utstyr i 2001 på i alt 60 mill kr, med 35 mill kr over Forskningsrådet, i tillegg til de 25 mill kr over U&H-institusjonenes felleskapittel. Ut over dette bevilget Forskningsrådet i 2001 40 mill fra avkastningen av forskningsfondet til utstyr. Uavhengig av Forskningsrådets eventuelle ytterligere bevilgninger i 2002 ut over de øremerkede, innebærer forslaget for 2002 en betydelig vekst i bevilgningene til utstyr.

Annet

Grunnforskning tilgodeses også med en vekst i bevilgningen til Senter for høyere studier på nesten 2,5 mill kr.

Marin forskning det høyest prioriterte temaområdet

Siden behandlingen av St.meld. nr 39 (1998-1999) har følgende områder hatt status som prioriterte temaområder: (1) marin forskning, (2) informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), (3) medisinsk og helsefaglig forskning og (4) forskning i skjæringsfeltet mellom energi og miljø.

Det byr på problemer å vurdere forskningsbudsjettets oppfølging av disse. Det er ikke etablert noe system for totalberegning av forslagens uttelling i forhold til prioriteringene. Oppfølgingen kommer i hovedsak til uttrykk i form av en opplisting av nye enkelttiltak og/eller økninger på særskilte enkeltposter, hvorav noen kan være ganske små i budsjettmessig sammenheng, eller de er bakt inn i bevilgninger og tiltak med andre (hoved)begrunnelser og -formål. Eventuelle budsjettmessige virkninger av endringer på poster som ikke er synliggjort på denne måten framkommer ikke. Følgende framstår som de sentrale punkter i proposisjonens redegjørelse for oppfølgingen av de tematiske prioriteringene:

Marin forskning – sterk vekst

Marin forskning er den tematiske prioriteringen som kommer best ut i budsjettforslaget. Den beregnede veksten i Fiskeridepartementets forskningsbevilgninger var i regjeringen *Stoltenbergs budsjettforslag* på vel 350 mill kr, om lag 75 prosent. Den viktigste årsaken til den store veksten er bevilgning på 307 mill kr til bygging av forskningsfartøyet "G.O. Sars". Det ble bevilget 35 mill kr til dette i 2000, men ingenting i 2001. Ytterligere 55 mill kr vil bli bevilget i 2003. Det er også betydelige økninger i bevilgningene til marin forskning ut over dette. Det blir etablert et nasjonalt forskningsprogram for utvikling av torsk som oppdrettsart. Fiskeriforskning skal ha hovedansvaret for denne forskningen, og får økte tilskudd over eget kapittel og over bevilgningene via Norges forskningsråd. Havforskningsinstituttet gis en reell økning i sine bevilgninger, inkl drift av forskningsfartøy. På alle disse tre punkter har likevel regjeringen *Bondevik* foreslått et kutt på i alt 30 mill kr i forhold til *Stoltenberg-regjeringens budsjettforslag*. Marin forskning kommer likevel best ut blant de tematiske prioriteringene. Det etableres et nytt aksjeselskap for marin oppdragsforskning. I 2001 ble det ellers etablert en ny ordning for fordeling av avgift til forskning og utvikling i fiskeri- og havbruksnæringen. Marin forskning forventes i betydelig grad å nyte godt av

den nye satsingen på funksjonell genomforskning (FUGE) (jf nedenfor).

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) – beskjedne vekst

Over Samferdselsdepartementets budsjett blir bevilgningen over Norges forskningsråd til telekommunikasjonsforskning styrket med 8,2 mill kr. Bevilgningene til SIMULA-senteret på Fornebu øker fra 10 til 20 mill kr over KUFs budsjett. Senteret får også en bevilgning på 9 mill kr over NHDs budsjett, og dessuten noe midler over Samferdselsdepartementets budsjett.

Medisin og helse – beskjedne vekst utenom FUGE

Veksten i bevilgningene til forskning over Sosial- og helsedepartementets budsjett er anslått til 70 mill kr, en vekst på 11 prosent. Det er ikke synliggjort hvordan forskningsbevilgningene under dette departement får en så høy vekst. Det vises særskilt til at det i proposisjonen er lagt inn en vekst i særskilte forskningsposter med i alt 15 mill kr., fordelt med 10 mill kr til forskning ved regionsykehusene, og 5 mill kr til forskning om aldring i regi av Norges forskningsråd.

Ut over disse bevilgningene vil området dessuten kunne få betydelige midler over FUGE-satsingen. I tillegg skal det med midler fra den strategiske forskningsbevilgningen til universiteter og høyskoler etableres en egen forskerlinje ved universitetenes medisinske fakulteter.

Forskning i skjæringsfeltet energi og miljø – mer til FoU for CO₂-fri gasskraftteknologi

Prioriteringen av dette området kommer i første rekke til uttrykk som en viss vekst i bevilgningene til klimaforskning, inkludert til renseteknologi for gasskraftverk, over Miljøverndepartementets og Olje- og energidepartementets budsjetter. Korrigert for teknisk endring er økningen i Olje- og energidepartementets bevilgning til Norges forskningsråd var i regjeringen *Stoltenbergs budsjettforslag* på 13,4 mill., hvorav 4 mill var en vekst i bevilgningene til renseteknologi, til i alt 20 mill kr. Av en samlet økning i Miljøverndepartementets programbevilgninger med 8,8 mill kr, er det meste knyttet til styrking av forskning om klimaendring, både om biologiske og samfunnsmessige endringer av klimaendringer og FoU for CO₂-fri gasskraftteknologi.

Satsingen på gassteknologi var altså ikke spesielt sterk i regjeringen *Stoltenbergs budsjettforslag*.

Tatt i betraktning den betydning en satsing på FoU har for å bygge bro over den interne uenighet i *regjeringen Bondevik* om gasskraftverksspørsmålet, er det ikke overraskende at den nye regjeringen foreslår en tilleggsbevilgning på 30 mill kr til FoU for renseteknologi for gasskraftverk over OEDs budsjett. Ytterligere økning varsles, slik at regjeringen kan nå Sem-erklæringens mål om å "øke bevilgningen via Norges forskningsråd til energiforskning med 100 mill kr over 2 år".

Det er ellers gitt en viss økning i OEDs bevilgning til brukerstyrt petroleumsforskning gjennom Norges forskningsråd, bl.a. med vekt på samfunnsvitenskapelig petroleumsett forskning.

Bioteknologi/FUGE – en ny tematisk prioritering

Det foreslås at det i 2002 gis en bevilgning til forskning om funksjonell genomforskning, FUGE, som igangsettes med en bevilgning på 100 mill kr øremerket over Forskningsrådets andel av avkastningen av forskningsfondet. Selv om satsingen langt på vei kan ses, og i proposisjonen begrunnes, som en tverrgående oppfølging av flere av de allerede etablerte prioriteringer, særlig medisin og helse, marin forskning og grunnleggende, langsiktig forskning, framstår den *de facto* som en ny, selvstendig tematisk prioritering. FUGE er resultat av et initiativ fra en lang rekke forskningsinstitusjoner og Norges forskningsråd, som også skal organisere satsingen og kanalisere midlene. Midlene i 2002 skal i særlig grad gå til utstyrsinvestering og infrastrukturtiltak, og rekruttering. Det understrekes særskilt at forskning om etiske, miljømessige og samfunnsmessige konsekvenser skal være en integrert del av satsingen allerede fra 2002, og at Forskningsrådet skal avsette øremerkede midler for dette formålet.

Andre spørsmål

Likestilling – 10 nye kvinneprofessorater

I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr 39 (1998-1999) vedtok Stortinget å be "Regjeringen foreslå tiltak for å bedre likestillingen innenfor forskning og høyere utdanning". For å øke kvinneandelen foreslås det i proposisjonen for 2002 øremerking av tre millioner til ti nye kvinneprofessorater ved universitetene. EFTAs overvåkningsorgan ESA har stilt spørsmål ved om øremerking av stillinger for kvinner er i tråd med EØS-avtalen. Regjeringen har gitt uttrykk for at ordningen ikke anses å bryte med avtalen. Forslaget om ytterligere kvinneprofessorater

fremmes med henvisning til at ESA ikke har tatt endelig stilling til spørsmålet.

Endret politikk i forhold til forskningsinstitutter

Regjeringen Bondevik trekker tilbake *regjeringen Stoltenbergs* forslag om å omgjøre Arbeidsforskningsinstituttet til stiftelse. Det begrunnes prinsipielt med at "stiftelse ikke er en egnet organisasjonsform for forskningsinstitusjoner".

Regjeringen Bondevik stiller også Norges forskningsråd fritt i disponeringen av veksten i basisbevilgningene til forskningsinstitutter over KUFs budsjett. *Regjeringen Stoltenberg* hadde her øremerket en vekst på 2 mill. kr til Fafo.

Bioteknologinemnda fortsetter som frittstående institusjon

Regjeringen Bondevik avviser *regjeringen Stoltenbergs* forslag om å innlemme Bioteknologinemnda i det nye Sosial- og helsedirektoratet, og foreslår nemnda "videreført som en egen virksomhet og i egne lokaler".

Intet nytt om Teknologirådet

Regjeringens redegjørelse i St.prp. nr 84 (2000-2001) om sine vedtak om endringer i Teknologirådets mandat og sammensetning, samt flytting av rådets sekretariatet fra Oslo til Trondheim, ble avvist av Stortinget i Innst. S. Nr 325 (2000-2001), under henvisning til at Stortinget hadde bedt om at saken ble lagt fram som egen sak. I budsjettproposisjonen for 2002 heter det at "NHD tar sikte på å legge fram en stortingsmelding i løpet av høstsesjonen 2001 om endringer av mandat, vedtekter og sekretariatsfunksjon for Teknologirådet". Regjeringsskiftet vil ventelig medføre endringer i opplegget for denne meldingen. Arbeiderpartiet ble i Stortingets behandling stående alene i denne saken, med unntak av SVs støtte til flytting av sekretariatet fra Oslo til Trondheim.

***

Kutt i bevilgningene til næringsrettet FoU, og forsinket innføring av incentivordning for økt privat FoU

Tilleggsproposisjonen fra *regjeringen Bondevik* innebærer et kraftig kutt i de offentlige bevilgningene til næringsrettet FoU. Også *regjeringen Stoltenbergs* budsjettforslag ville gitt et budsjett uten vekst i denne forskningen i 2002.

Ved at bevilgningen i 2001 på 200 mill kr til tilskuddsordning til FoU i næringslivet (FUNN) ble tatt ut av 2002-budsjettet, ville den anslåtte nedgangen i NHDs forskningsbudsjett i *regjeringen Stoltenbergs* budsjettforslag være på om lag 65 mill kr. I NHDs FoU-bevilgning ligger det innbakt en betydelig vekst i kontingenten for norsk deltakelse i EUs forskningsprogram som følge av endrede forutsetninger for kontingentberegning.

Men mens *regjeringen Stoltenberg* foreslo en økning i bevilgningene til næringsrettet forskning fra NHD til Forskningsrådet på 1,8 prosent (fra 922 mill kr til 939 mill kr), foreslår *regjeringen Bondevik* at det kuttes i denne bevilgningen med hele 140 mill kr. De omfattende kutt som *regjeringen Bondevik* foreslår i SNDs budsjett rammer FoU gjennom et kutt i de offentlige utviklingskontrakter med 65 mill kr.

Incentiver for økt privat FoU: FUNN nedlegges til fordel for skattefradrag for SMB

I budsjettet for 2001 ble det innført en tilskuddsordning for å stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet (FUNN). Ordningen var en del av oppfølgingen av det såkalte Hervik-utvalgets anbefalinger om tiltak for å øke næringslivets FoU-innsats. Utvalgets hovedforslag var en ordning om at bedrifter skulle kunne få fradrag i skatt for opptil 25 prosent av kostnadene for FoU-prosjekter innenfor en ramme på 4 mill. kr per år. For samarbeidsprosjekter med universiteter, høyskoler eller "godkjente forskningsinstitusjoner" ble det foreslått en ramme på 8 mill. kr per år.

Regjeringen ønsket i budsjettforslaget for 2001 ikke en tilskuddsordning basert på skattefradrag, men foreslo i stedet en ordning som legges på utgiftssiden i statsbudsjettet ved at bedrifter kan få direkte støtte til enkelte FoU-prosjekter.

Hovedargumentet var hensynet til et bredere skattegrunnlag og enklere skatteregler. Ordningen, som ble vedtatt på basis av budsjettsamarbeidet mellom Ap, KrF, V og Sp, innebærer at bedrifter kan få støtte til sine kjøp av FoU-tjenester fra universiteter, høyskoler eller forskningsinstitutter. Støtteandelen ble satt til maksimalt 25 prosent av prosjektkostnadene med et tak på 4 mill. kr per prosjekt, med andre ord en støtte på inntil 1 mill. kr per prosjekt, og normalt per bedrift. I Nord-Norge er taket på støtten 30 prosent av FoU-kostnadene. Ordningen ble innført fra 1. juli 2001, som en ordning administrert av Norges forsk-

ningsråd. Den ble ført opp i budsjettet for 2001 med 200 mill kr., inklusive administrasjonskostnader. Det framgår av proposisjonen for 2002 at i alt 90 mill kr var blitt innvilget pr 1. september 2001, og at etablerings- og administrasjonskostnadene i 2001 utgjør 13 mill kr.

I forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett ble imidlertid Regjeringen instruert av et flertall bestående av alle unntatt Aps representanter, om "i forbindelse med statsbudsjettet for 2002 [å] legge fram et forslag om et skattefradrag for bedriftenes FoU-utgifter i tråd med Hervik-utvalgets forslag og merknadene i denne innstillingen". Dette fulgte *regjeringen Stoltenberg* opp i budsjettproposisjonen for 2002, med et forslag om at bedrifter gis rett til et fradrag i skatt tilsvarende 25 prosent av egne FoU-utgifter inntil 4 mill kr pr år, og inntil 8 mill kr pr år for kostnader ved kjøp av FoU-tjenester fra universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner. For bedrifter som ikke er i skatteposisjon skal det gis et supplerende tilskudd dersom årets skattebeløp før fradrag ikke dekker det FoU-fradrag som ordningen berettiger til.

Regjeringen Stoltenberg foreslo at ordningen begrenses til små og mellomstore bedrifter, basert på regnskapslovens definisjon av små virksomheter (dvs. som oppfyller minst to av følgende tre vilkår: mindre enn 40 mill kr i årsinntekt; mindre enn 20 mill kr i balansesum; færre enn 50 ansatte). Begrensningen var begrunnet i behovet for å avgrense ordningen til de bedrifter der den gir et incentiv til å øke FoU-innsatsen. I de tilfeller der bedriftene allerede har FoU-utgifter over grensen for støtte, er sannsynligheten stor for at offentlige midler kun kommer til erstatning for private midler, og uten at den samlede FoU-innsats øker. Ordningen erstatter den nyetablerte FUNN-ordningen, som ble foreslått nedlagt fra 1.1.2002.

Regjeringen Bondevik slutter seg til dette forslaget og de vurderinger det bygger på, med unntak for avgrensningen av ordningen til kun å omfatte små foretak i regnskapslovens forstand. Dette medfører, i følge *regjeringen Bondeviks* vurdering, at "en rekke mellomstore norske foretak i norsk målestokk faller utenfor, samtidig som disse er i en situasjon hvor de har ressurser og kapasitet til å utnytte de mulighetene som ligger i et skattefradrag til FoU". Rammen utvides derfor ved å fordoble de tre kriteriene, - mindre enn 80 mill kr i salgsinntekt; mindre enn 40 mill kr i balansesum;

færre enn 100 ansatte, hvorav to må være innfridd for å komme inn under ordningen.

Mens midlene til FUNN fikk bevilgning over statsbudsjettet i 2001, kommer skattefradragsordningen til uttrykk i statsbudsjettet som et provenytap. *Regjeringen Stoltenberg* anslo – på usikkert grunnlag – at dens forslag ville gi et årlig provenytap på ”om lag 400 millioner på noe sikt, når virksomhetene har tilpasset seg ordningen”. Det bøkførte provenytapet for 2002 var her 35 mill kr. Utvidelsen foreslått av *regjeringen Bondevik* gir til sammenlikning et årlig provenytap på sikt på 510 mill kr, og et bøkført provenytap for 2002 på 45 mill kr. I tillegg kommer midler til Forskningsrådets administrering av ordningen med 20 mill kr over rådets budsjett.

***

Brukerstyrt forskning på retur i Norges forskningsråd

Forskningsrådet mottar generelle bevilgninger fra Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Olje- og energidepartementet, Fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet. I de generelle bevilgningene inngår basisbevilgninger til en rekke institutter. Med *regjeringen Stoltenbergs* budsjettforslag ville Forskningsrådets generelle bevilgninger, eksklusive fondsavkastningen og administrasjonsbevilgningen, fått en nominell vekst på omlag 100 mill kr, tilsvarende vel 4 prosent. Med forslaget i *regjeringen Bondeviks* tilleggsproposisjon om å foreta et kutt i bevilgningene fra NHD til med 140 mill kr. får Forskningsrådet derimot en nedgang i disse bevilgningene med 1,3 prosent. Inkludert Forskningsrådets andel av fondsavkastningen er det en samlet vekst i forskningsrådets midler til forskning på 4,4 prosent.

Forskningsrådet må altså denne gang dele avkastningen av forskningsfondet med universitetene og høyskolene. Rådets 2/3-andel av avkastningen utgjør i 2002 325 mill kr, som likevel er vesentlig høyere enn den totale avkastningen i 2001 på 203,5 mill kr. Denne bevilgningen skal i 2002 dekke en øremerket bevilgning til FUGE-satsingen på 100 mill kr, og startbevilgninger (120 mill kr er avsatt) i 2002 til 5-10 nye sentra for fremragende forskning.

Ut over kuttet i NHDs bevilgninger, medfører tilleggsproposisjonen fra *Bondevik-regjeringen* bl.a. at rådet får et kutt i bevilgningene over Fiskeridepartementets budsjett med 20 mill kr, og at bevilgningene fra OED øker med 30 mill kr (gasskraftverkteknologi).

Basisbevilgningene til forskningsinstitutter over KUFs, MDs og LDs budsjetter har isolert sett for 2002 en liten vekst på 1,2 prosent, inkludert den vekst på 2 mill kr som *regjeringen Stoltenberg* øremerket Fafo, men som *regjeringen Bondevik* stiller rådet fritt å disponere.

KUFs generelle bevilgning til Forskningsrådet utenom fondsavkastningen har en økning på om lag 4 prosent når det er korrigert for tekniske endringer. KUFs bevilgning til fagområdene ligger gjennomgående på nominelt samme nivå eller litt over bevilgningene i 2001. Som tidligere skal fri forskning prioriteres. Økte satser for nye rekrutteringsstillinger fra 2002 vil ha betydning for disse bevilgningene. Innenfor rammen av KUFs økte bevilgning til Medisin og helse på om lag 6 mill kr skal det bl.a. gis støtte til studentstipend i tilknytning til de nye forskerlinjene ved de medisinske fakultetene. Forskningsrådets budsjett svekkes også noe ved den betydelige økningen i satsene for doktorgradsstipend som er foretatt etter pålegg fra Stortinget. Forskningsrådets administrasjon får en nominell vekst i bevilgningene med 4,7 prosent.

NHDs bevilgninger gjennom Norges forskningsråd hadde i *regjeringens Stoltenbergs* budsjettforslag en vekst på 1,8 prosent, inklusive en bevilgning på 20 mill kr til administrasjon av den nye skattefradragsordningen. 10 mill kr er avsatt til etablering av ny marin oppdragsinstitusjon. Allerede i dette forslaget var det en nedgang i brukerstyrt FoU på litt over 30 mill kr. Kuttet i NHDs bevilgninger med 140 mill kr representerer et samlet kutt i bevilgningene fra dette departement i forhold til 2001 med nesten 14 prosent. Tilleggsproposisjonen presiserer at ”det meste av reduksjonen tas fra brukerstyrt forskning i Forskningsrådets regi.” Det innebærer en dramatisk reduksjon i dette sentrale virkemidlet i Norges forskningsråd, som i *regjeringen Stoltenbergs* budsjettforslag for 2002 var ført opp med 440 mill kr. Dette strider mot Hervik-utvalgets forslag som i tillegg til skattefradragsordningen foreslo en gradvis økning i de samlede tilskuddene til (næringsrettet) brukerstyrt og

strategisk forskning i henhold til en opptrappingsplan i størrelsesorden 500 mill kroner.

I *regjeringen Stoltenbergs* budsjett økte den generelle bevilgningen fra Fiskeridepartementet med vel 11 prosent, for en stor del øremerket en satsing på oppdrett av torsk, bl.a. gjennom et særskilt tilskudd til Fiskeriforskning. *Regjeringen Bondevik* reduserer bevilgningen med 20 mill kr, og reduserer dermed veksten til 2 prosent. En økning på 7 prosent i Miljøverndepartementets budsjett står uendret i tilleggspolisjonen, mens bevilgningen fra Olje- og energidepartementets øker med 23 prosent etter at *regjeringen Bondevik* vil øke bevilgningene til forskning om gasskraftverk teknologi med 30 mill kr. LDs bevilgning øker med 9,3 prosent, og skal følge opp ny handlingsplan for mat- og landbruksforskning.

I tillegg til de generelle bevilgningene mottar Forskningsrådet spesielle program- og prosjekt-

midler fra en lang rekke departementer. De spesielle forskningsbevilgningene kan normalt ikke avleses direkte i budsjettproposisjonene. Det var en vekst i Forskningsrådets midler til spesielle forskningsformål fra 2000 til 2001 på mer enn 12 prosent. Det forventes at disse forskningsbevilgningene vil fortsette å øke i 2002, foreløpig anslått ut fra *regjeringen Bondeviks* budsjettforslag med omlag 7,5 prosent. Veksten skyldes bl.a. økte bevilgninger fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD), og videre vekst i de spesielle midler fra Samferdselsdepartementet og Sosial- og helsedepartementet.

NIFU utarbeider årlig en oversikt over hva den framlagte budsjettproposisjon innebærer for universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning. Arbeidet omfatter to deler:

- (1) en hurtigutredning i umiddelbar tilknytning til fremleggelsen av budsjettproposisjonen, der den forsknings- og utdanningspolitiske profilen i forslaget vurderes opp mot sentrale forsknings- og utdanningspolitiske dokumenter;
- (2) en publikasjon på nyåret som dokumenterer det vedtatte budsjett.

Denne publikasjonen utgjør del (1) av dette arbeidet, basert på St.prp. nr 1 (2001-2002) fra regjeringen Stoltenberg og St.prp. nr 1 Tillegg nr 4 (2001-2002) fra regjeringen Bondevik. Den foreløpig versjon av denne rapporten som var basert på St.prp. nr 1 (2001-2002) alene, er i noen tid tilgjengelig på NIFUs hjemmeside. Rapporten er skrevet av Egil Kallerud, med bidrag fra Nina Sandberg, Jarle Trondal, Magnus Gulbrandsen, Bo Sarpebakken, og Terje Bruen Olsen. For spørsmål, kontakt: Egil Kallerud, NIFU; egil.kallerud@nifu.no. Rapporten er tilgjengelig på NIFUs hjemmeside, <http://www.nifu.no>. Den trykte versjon kan bestilles ved e-post til nifu@nifo.no.

Oslo, 15. november 2001